

N:o 107.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1906, kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl Maj:ts proposition angående ställande af viss kronoegendom under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 96) af den 9 sistlidne mars har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att Trollhätte strömmar från och med Prästskedets fall till och med Flottbergsströmmen, jämte däri belägna öar, i den mån de ej genom skatteköp förytrats, äfvensom kronolägenheterna Bockön n:r 1, Grötön n:r 1, Korsön n:r 1, Kolön n:r 1, Sägareön n:r 1, Ljungön n:r 1, Löfön n:r 1 och Slottsön n:r 1, samt förra häradsskrifvarbostället Stallbacka n:r 1 och förra regementsväbelsbostället Sylte n:r 3 kronogården måtte ställas under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

I detta ärende har departementschefen till ofvanberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Genom nådigt bref den 16 juni 1905 har Kungl. Maj:t, med godkännande af Riksdagens i skrifvelse den 20 maj 1905 anmälda beslut i anledning af Kungl. Maj:ts den 10 mars 1905 aflåtna proposition angående förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk m. m., föreskrifvit bland annat, att all den egendom, som Kungl. Maj:t och kronan genom köpekontrakt den 31 maj 1904 förvärfvat från Nya Trollhätte kanalbolag, skulle, under benämning Kungl. Trollhätte kanal- och vattenverk, stå under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Angående ställande af vissa kronoegendomar vid Trollhätten under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Beträffande omfattningen af den egendom, som sålunda ställdes under styrelsens för Trollhätte kanal- och vattenverk förvaltning, tillåter jag mig hänvisa till förutnämnda statsrådsprotokoll, som jämväl innehåller redogörelse för huru de från kanalbolaget förvärfvade fastigheterna voro disponerade.

Jämlikt den för styrelsen den 16 juni 1905 utfärdade nådiga instruktionen åligger det styrelsen, bland annat, att i enlighet med instruktionen och de öfriga föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, öfvervaka och ombesörja rörelsen å Trollhätte kanal, uppbördens och redovisningen af inflytande medel samt vården och vidmakthållandet af kanalverket och för dess drift erforderlig fast och lös egendom, hvarjämte det tillkommer styrelsen att i öfverensstämmelse med de föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, förvalta all kanal- och vattenverket tillhörande egendom äfvensom att å Kungl. Maj:ts och Kronans vägnar tala och svara för den egendom, som af styrelsen förvaltas.

Styrelsens för
Trollhätte
kanal- och
vattenverk
skrifvelse den
20 december
1905.

Styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk har nu i en till Kungl. Maj:t ställd skrift af den 20 december 1905 hemställt, att under styrelsens förvaltning måtte ställas ytterligare kronan tillhörig egendom. Därvid erinrar styrelsen till en början, att Kungl. Maj:t och kronan ägde fastigheter af betydande värde vid Trollhättan förutom hvad som förvärfvats från Nya Trollhätte kanalbolag.

I den förteckning öfver statens mera betydande vattenfall, som tillhörde kommitténs för utredning beträffande vissa staten tillhöriga vattenfall den 17 mars 1903 afgifna underdåniga betänkande, förekomme därom, sedan antecknats, att den östra stranden vid Trollhättan tillhörde Nya Trollhätte kanalbolag, samt den västra stranden Trollhättans elektriska kraftaktiebolag, följande:

»Staten äger däremot öarne Spikön, Malgön, Gullön, Stora och Lilla Toppön samt Önan i den mån de icke blifvit genom skatteköp för-yttrade (se Kungl. Maj:ts domar den ³⁰/₁₂ 1899 [XXIX 10⁸], den ¹⁹/₃ 1901 [XXIX 10⁹] och den ²⁷/₉ 1901 [XXIX 10¹⁰]). Tvist pågår angående omfånget för enskildes rätt å Malgön och Önan. Genom ofvan åberopade domar är förklaradt, att Trollhätte strömmar med däri belägna öar från och med Prästskedets fall till och med Flottbergs strömmar äro kronans egendom, i den mån desamma icke genom skatteköp för-yttrats, hvarjämte enligt § 2 i privilegierna för Trollhätte kanal- och slussverk af den ¹³/₁₂ 1793 förklarats, att Trollhätte strömmar alltid skola vara under kronans ägo och förvaltning.»

I berörda tvist angående omfånget för enskildes rätt å Malgön hade Flundre, Väne och Bjärke häradsrätt genom ett den 6 juni 1905 meddeladt utslag i mål emellan kronan, kärande, och ingenjören Ernst Stridsberg, svarande, hvilket utslag vunnit laga kraft, förklarar, att, i likhet med den uppfattning käranden genom stämningen i målet gjort gällande och till hvilken jämväl svaranden i målet slutligen kommit, häradsrätten funne, att med de i stämningen omförmälda, af svaranden förvärfvade skatteköpta verken, hvilka numera benämndes sågverken n:r 3, 4 och 5 Trollhättan, icke vore förenad rätt till mera land eller vatten vid Malgön än som varit behöfligt för drifvande af nämnda verk å ön till den omfattning, som vid deras skattläggning afsetts, och att svaranden och blifvande ägare af samma verk sålunda ägde rätt allenast till så stort utmål å Malgön och så mycket vatten därinvid, som varit behöfligt för de äldre skatteköpta verkens drift i skick och till omfattning, som förut nämnts.

Beträffande den vattenmängd och storleken af det utmål, som sålunda skulle tillkomma nämnda verk, hade svaranden under villkor, som i utslaget närmare angåfves, för verken tillerkänts en vattenmängd af 20, högst 22 kubikmeter per sekund samt såsom utmål för verken hela det område af västra Malgön, som af honom innehades, med rätt dock för kronan att därå anlägga dammfäste samt vidtaga andra åtgärder, som erfordrades för tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft vid Trollhättan.

Hvad anginge tvisten om enskilds rätt till Önan, så påginge därom vid häradsrätten ännu rättegång emellan kronan och Trollhättans elektriska kraftaktiebolag, i hvilken rättegång kronan framställt påståenden af enahanda beskaffenhet som i målet angående Malgön mot ingenjören Stridsberg.

Det syntes ligga i öppen dag, att styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk lämpligen äfven borde förvalta all berörda kronan tillhöriga egendom vid Trollhättan, hvilken måste tagas i anspråk för eller på det närmaste beröras af de anläggningar, som kunde komma att utföras för tillgodogörande af den kronan tillhöriga vattenkraften vid Trollhättan samt för ändring eller ombyggnad af kanalen därstädes.

Äfven med afseende å den ännu pågående rättegången angående Önan och de åtgärder, som måste vidtagas för att i enlighet med förordningen den 30 december 1880 angående jordägares rätt öfver vattnet å hans grund erhålla laga tillstånd till utförande af de anläggningar, som erfordrades för tillgodogörandet af kronans vattenkraft vid Trollhättan, syntes det för undvikande af omgång och tids-

utdräkt vara mest ändamålsenligt, att nämnda styrelse uttryckligen tillerkännes befogenhet att äfven för denna egendom å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar tala och svara.

Någon annan myndighet syntes ej heller kunna förutsättas äga den noggranna kännedom om berörda egendom eller vara i tillfälle att med afseende å densamma så kunna bevaka kronans rätt och intressen, som styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, hvars verkställande direktör och tjänstemän vore boende på platsen.

Förutom nyss berörda egendom ägde emellertid Kungl. Maj:t och kronan invid Trollhättan jämväl dels förra häradsskrifvarbostället ett mantal krono Stallbacka i Västra Tunhems socken samt $\frac{3}{8}$ mantal krono Sylte kronogården i Gerdhems socken och Väne härad af Älfsborgs län, af hvilka Stallbacka vore beläget invid Göta älf och Trollhätte kanal intill de under styrelsens förvaltning redan stående hemmanen Hjul- kvarn och Stafvered samt Sylte begränsades af hemmanen Åker och Stora Hoijum, hvilka äfven redan stode under styrelsens förvaltning.

Enligt den af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess den 15 februari 1902 afgifna underdåniga betänkande rörande förslag till förbättrad farled mellan Vänern och Kattegat förordade plan för ombyggnad af Trollhätte kanal skulle en del af hemmanet Stallbacka för sådant ändamål behöfva tagas i anspråk.

Nämnda hemman, som inbegreps i det område, för hvilket enligt uppgjort förslag stadsrättigheter skulle förvärfvas, erbjöde dessutom synnerligen lämpliga tomter för sådana industriella anläggningar, som behöfde direkta lastningsanordningar invid vattendraget samtidigt med järnvägsspår in på fabriksområdena.

De invid Åkersjö belägna områdena skulle äfven lämpa sig för fabrikstomter af nyss berörda slag, därest dessa kunde sättas i förbindelse med Bergslagernas järnväg, men för detta ändamål erfordrades, att järnvägsspår framdroges öfver hemmanet Sylte, hvilket för öfrigt genom sitt läge erbjöde möjlighet till passande afrundning och utvidgning af de områden, som redan vore lagda under styrelsens förvaltning.

Styrelsen, som ansåge sig, med hänsyn till den stora industri, som efter vattenkraftens tillgodogörande vid Trollhättan därstädes kunde väntas uppstå, i god tid böra vidtaga åtgärder för att lämpliga tomter för industriella ändamål därstädes kunde af styrelsen upplåtas, vore därför af den uppfattningen, att äfven de kronan tillhöriga hemmanen Stallbacka och Sylte borde ställas under styrelsens förvaltning.

Af berörda hemman vore Stallbacka utarrenderadt till den 14 mars 1907 och Sylte till den 14 mars 1915, och syntes under alla förhållan-

den sådana åtgärder böra vidtagas, att desamma vid arrendetidernas utgång icke upplåtes på sådant sätt, att de ej kunde kort tid efter uppsägning blifva för kronan tillgängliga.

På grund af hvad sålunda anförts hemställde därför styrelsen i underdånighet, att ej mindre Trollhätte strömmar med däri belägna öar, i den mån de ej genom skatteköp föryttrats, än äfven hemmanen Stallbacka och Sylte måtte ställas under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Öfver denna framställning har domänstyrelsen, till följd af nådig remiss, den 3 mars 1906 afgifvit underdånigt utlåtande och därvid tillika öfverlämnat underdåniga yttranden af ene löftesmannen för numera aflidne arrendatorn af hemmanet Stallbacka n:r 1, arrendatorn af hemmanet Sylte n:r 3 kronogården, arrendatorn af kronolägenheten »åtta holmar i Göta älf» samt t. f. domänintendenten och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Älfsborgs län, äfvensom en den 26 februari 1906 dagtecknad underdånig skrifvelse från verkställande direktören i styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Domänstyrel-
sens yttranden
den 3 mars
1906.

T. f. domänintendenten har, då nämnda strömmar, öar och hemman numera icke utnyttjades för något särskildt ändamål af kronan och de af sistnämnda styrelse anförda skäl för framställningen syntes vara mycket goda, tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen; och har Kungl. Maj:ts bemälda befallningshafvande, under åberopande af t. f. domänintendentens utlåtande, jämväl hemställt om bifall till framställningen.

Uti sistberörda skrifvelse har verkställande direktören i styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk å kanal- och vattenverkets vägnar, under åberopande af de i förstnämnda framställning anförda skäl, i underdånighet anhållit, att under styrelsens förvaltning måtte ställas jämväl åtta holmar i Göta älf nämligen Bockön eller Bäckön, Grothult eller Grötholmen, Korsön, Kulön, Ljufön, Ljungön, Lofön och Slottholmen, hvilka holmar — belägna invid segelleden i Göta älf och Stallbacka kanal — komme att beröras af en blifvande ombyggnad af kanalen, men, ehuru tillhörande Kungl. Maj:t och kronan, icke vore hänförliga till de hemman och lägenheter, hvilka styrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 20 december 1905 hemställt måtte ställas under styrelsens förvaltning, utan vore särskildt upptagna i jordeboken.

Domänstyrelsen, som ansett det icke tillkomma styrelsen att afgifva utlåtande i ärendet i vidare mån än hvad anginge det ifrågasatta öfverflyttandet af de under domänstyrelsens vård och förvaltning nu ställda hemmanen förra häradsskrifvarbostället Stallbacka n:r 1 och

förra regementsväbelsbostället Sylte n:r 3 kronogården samt kronolägenheten »åtta holmar i Göta älf», har meddelat följande. Hemmanet Stallbacken n:r 1 vore genom styrelsens kontrakt den 10 september 1886 och transportresolution den 25 september 1903 för tiden till den 14 mars 1907 utarrenderadt åt F. W. Ryrberg mot årligt arrende af 1,650 kronor, och hemmanet Sylte n:r 3 kronogården innehades, jämlikt styrelsens kontrakt den 4 oktober 1894, på arrende för tiden till den 14 mars 1915 af A. L. Appelgren mot årligt arrende af 700 kronor. Enligt hvarterdera arrendekontraktet tillförsäkrades arrendator, som funnits hafva väl skött egendomen, optionsrätt i händelse af egendomens förnyade utarrendering. Med underdånig skrifvelse den 17 november 1905 hade styrelsen underställt Kungl. Maj:ts pröfning väckt förslag om afsöndring från hemmanet Stallbacka n:r 1 af vissa områden, i hvilket afseende styrelsen hemställt, att endast en å sockenallmanningen Nordkroken befintlig utäga måtte från egendomen afsöndras och försäljas. Kronolägenheten »åtta holmar i Göta älf», hvilken utgjordes af förberörda åtta holmar, vore genom Kungl. Maj:ts befallningshafvandes kontrakt den 31 november 1896 och transportresolution den 5 november 1903 tillsvidare utarrenderad åt löjtnanten E. Berggren mot årligt arrende af 60 kronor.

Mot öfverflyttningen till styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk af förvaltningen utaf berörda hemman och lägenhet förklarade sig domänstyrelsen ej hafva något att erinra.

Kammarkollegium har uti infordradt, den 22 mars 1906 afgifvet underdånigt utlåtande meddelat, att i gällande jordebok för Älfsborgs län finnes bland kronoegendomar under allmän disposition upptagna inom Västra Tunhems socken ett mantal Stallbacka n:r 1 jämte lägenheterna Bäckön n:r 1, Grothult eller Bön n:r 1, Korsön n:r 1, Kulön n:r 1, Ljufön n:r 1, Ljungön n:r 1, Lofön n:r 1 och Slottsholmen n:r 1 samt inom Gärdhems socken $\frac{3}{8}$ mantal Sylte kronogården n:r 3; att enligt kollegii beslut den 20 nästlidna februari namnen förändrats å Bäckön till Bockön, å Grothult eller Bön till Grötön, å Kulön till Kolön, å Ljufön till Sägareön, å Lofön till Löfön och å Slottsholmen till Slottsön; samt att Trollhätte strömmar eller de däri inom förut angifna gränser belägna öar icke finnes i jordeboken införda. Vidare har kammarkollegium anfört, att kollegium icke hade något att erinra däremot, att den del af ifrågakomna kronoegendom, som hörde under kollegii inseende och vård, eller således Trollhätte strömmar från och med Prästskedets fall till och med Flottbergsströmmen, jämte däri belägna öar, i den mån de ej genom skatteköp föryttrats, ställdes under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Kammarkollegiets yttrande den 22 mars 1906.

För egen del får jag anföra följande:

Departements-
chefens
yttrande.

Uppenbart bör en öfverflyttning af nu ifrågavarande kronoegendomars och lägenheters förvaltning till styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk äga rum, enär allenast därmed nämnda egendomar kunna på lämpligast möjliga sätt tillgodogöras af kronan och för öfrigt all den Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga, vid Trollhättan belägna egendom bör stå under samma förvaltning. Huruvida, om, efter vederbörligt medgifvande, markförsäljningar komma att äga rum från hemmanen Stallbacka och Sylte, köpeskillingarna skola slutligt tillkomma kanal- och vattenverket eller tilläfventyrs delvis öfverlämnas till annan förvaltningsmyndighet, torde nu icke böra blifva föremål för pröfning. För närvarande är hufvudsaken, att förvaltningen af dessa egendomar öfverflyttas på kanalverkets styrelse.

Jag tillåter mig vidare erinra, att Kungl. Maj:t genom nådig proposition den 9 februari innevarande år föreslagit Riksdagen medgifva af-
söndringen från hemmanet Stallbacka af förut berörda utåga, samt att Riksdagen den 7 innevarande mars härtill lämnat sitt bifall.»

Utskottet, som förutsätter, att, därest markförsäljningar från hemmanen Stallbacka och Sylte varda i vederbörlig ordning beslutade, dispositionen af de därigenom inflytande köpeskillingarna varder i sammanhang med försäljningsfrågan underställd Riksdagens pröfning, hemställer,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 30 april 1906.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.